

Humanizace výchovy — heslo nebo program?

Humanizácia výchovy a vzdelávania

Dušan Jedinák

Ke dni učiteľu

Po mnohých temných rokoch oživa nádej na úspech prevýchovy. To znamená vnútorné prežitie každej pedagogickej situácie. Pochopiť a rozdávať radosť z poznania, rozvinúť duchovnú prirodzenosť, vyvážiť vzťah vedomostí a hodnotových orientácií. V našom školstve by už mohlo nastať ovládanie hnevov i závistí, odpúšťanie nezdarov i zlomyseľností. Pokoj v učiteľských srdciach a odvaha k obetiam môže prispieť k vytvoreniu nových nádejí i pokorných víťazstiev. Nie je nezmyselné ani harmonické spojenie viery a vedy, nie je zbytočný ani súlad slobody a nezávislosti s právnym poriadkom a sociálnou spravodlivosťou. Môžeme v našich školách pripravovať demokraciu ako stav ľudskej duše, ako súčasť zodpovedného vnútorného uspošobenia človeka.

Učiteľ môže byť svedkom úcty k hodnotám. Vzdelávaním má prispievať k uspokojeniu niektorých poznávacích túžob žiakov a pridávať na hodnotu a všeobecnej kvalite ich života. Škola môže pripomínať chrám sily ducha, slobody myslenia i zápasu o premenu sveta. Učiteľ môže láskavou kritikou podnecovať tvorivý výkon študentov, kvalitnou odbornou profesionalitou a nadšenou ľudskosťou pripravovať celostné pohľady na svet a spoločenskú činnosť.

Univerzálna výchova je nástrojom na prebudovanie sveta. Vlastné cesty k poznaniu, rovnováha medzi osobnou slobodou a spoločenským poriadkom, kultúra tela i ducha povznáša každého človeka k ľudskosti. Integrácia vedných disciplín, spojenie teórie i praxe, zmysluplnosť svetonázorov a filozofii zušľachtuje snahu o nápravu ľudských záležitostí.

Príkladom svojho života, osobným rastom v ľudských hodnotách, odbornou kompetenciou a čestnosťou dosahuje učiteľ rast a stále dozrievanie svojho povolania. Výchova a vzdelávanie mu umožňuje stále jednoznačnejšie objavovať vlastný zmysel i hodnotu.

Napriek tomu, že výchova je v podstate seba-výchova, preberanie a prehĺbenie zodpovednosti za vzájomné dávanie a prijímanie, opakujem

s Komenským: „Niektorí sa pokúšali napravovať školy, iní chceli naprávať cirkvi a iní opať štáty. Ak sa však všetci súčasne sami v sebe nepolepšíte a ak nebudete súčasne naprávať všetko, čo vzájomne súvisí, nikdy sa nedostanete dopredu, všetko bude upadať a meniť sa na chaos.“ Dôverujem myšlienke B. Hrejsovej: „Človek nesmie hľadať svoje vlastné šťastie, ale pomáhať hľadať šťastie iným. Tým sa stáva život krásnym. Všetci musíme pracovať na tom, aby sme vychovali ľudí k zodpovednosti. Ľudia sú láskou živí, ničím iným.“

Komenský o nápravě lidských věcí

Marie Řehořková

Jan Ámos Komenský (1592–1670) je současný především svou snahou o nápravu lidských věcí. „Co jsou to lidské věci“, klade si Komenský otázku. A odpovídá, že lidské věci jsou ty, jimiž se lišíme od ostatních tvorů. Tedy rozum, cit a svobodná vůle.

Dnes bychom mohli lidské věci nazvat kulturou, souhrnem výtvorů materiálních i nemateriálních, vzorců chování a norem, jež přecházejí z pokolení na pokolení a jsou vlastním dílem člověka. V díle člověka se projevuje jeho rozum, cit a vůle k činu. Překrásně vyjádřil podstatu lidství ve 2. polovině 20. století básník Vladimír Golev:

„Člověk se rodí na svět právě jako pták — svobodný.
Jak polní lilie a stromy — holý.
Do vínku dostal jenom myšlenku.
Člověk se rodí, aby chodil,
aby žil a zpíval,
bral svůj podíl
ze sluneční krásné pohody
a nevládla mu z věcí kterákoli.“

Poslední verš je velmi závažný. Svět je složitější, než byl za doby Komenského. Člověk je ovládán vlastními výtvorů a mnohé z těchto výtvorů mu nahánějí strach. Atomová a genetická věda stojí na rozcestí: bude člověku sloužit, nebo půjde proti němu? Úmluva zní, že mírou všech hodnot je zlato. Bude tato míra všech hodnot zvyšovat nedostatek jedněch a blahobyt druhých? Nebo ji odvrhne jako kdysi král Midas? Zahubí masmédia svobodný rozvoj individua? Tyto a další otázky musí si lidé poctivě nastolovat, neboť klamat druhého znamená oklamat nakonec i sebe. Pravda se stále více vyjevuje jako shoda rozumového poznání s absolutními biofyzickými